

2. Байкина Н.Г. Коррекция двигательной сферы глухих школьников в процессе физического воспитания / Н.Г. Байкина // Материалы VII Всесоюзных педагогических чтений. – М., 1985. – С. 2–3.
3. Виготський Л.С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка / Л.С. Выготский // Вопросы психологии. – 1966. – № 6. – С. 62–76.
4. Оздоровительное, лечебное и адаптивное плавание / [Н.Ж. Булгакова, С.Н. Морозов, О.И. Попов та ін.]. – М. : Академия, 2005. – С. 364–365.
5. Синьов В.М. Особливості виховання соціально-нормативної поведінки учнів допоміжних шкіл / В.М. Синьов // Інтеграція аномальної дитини в сучасній системі соціальних відносин. – Л. : Просвіта, 1994. – С. 23–27.
6. Силантьєв Д.О. Корекція фізичного розвитку слабозорих дітей засобами плавання : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Д.О. Силантьєв. – К., 2001. – С. 1.
7. Сурдопедагогіка / [І.Г. Багрова, Т.Г. Богданова, Е.А. Большакова та ін.]. – М. : ВЛАДОС, 2004. – 652 с.
8. Ярмаченко М.Д. Проблеми інтеграції глухих в суспільство / ЯрМ.Д. маченко // Матеріали I Всеукр. конф. “З історії навчання глухих в Україні” : зб. – К., 2001. – С. 63–66.
9. Яримбаш К.С. Педагогічні основи корекції рухової сфери слабозорих підлітків засобами плавання : автореф. дис. ... канд. пед. наук / К.С. Яримбаш. – К., 2005. – С. 5–6.

СТЕПАНЮК К.І.

## **ІНСТРУМЕНТАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Інтеграційні процеси в освіті характеризуються пошуком нових шляхів співробітництва викладачів та студентів. У сучасному суспільстві однією з пріоритетних тенденцій є підготовка фахівців високого рівня з високорозвиненим інтелектом, творчими здібностями.

Проблема організації навчального процесу вищої школи як умотивованого управління професійним саморозвитком особистості майбутнього фахівця на сьогодні є особливо актуальною. У зв'язку із цим у державній програмі “Освіта” (Україна XXI століття) акцентовано увагу на питанні реформування змісту освіти, що передбачає пошук нових підходів до структурування знань, створення передумов для розвитку творчих здібностей молоді [2]. Суперечності між потребою сучасної вищої школи в спеціалістах, які володіють достатнім рівнем сформованості дослідницьких умінь та обмежене спрямування педагогічних дисциплін на розв'язання поставленої проблеми, відсутність комплексного підходу зумовили проблему нашого дослідження.

Різні аспекти формування дослідницьких умінь майбутніх учителів досліджували С. Балашова, Н. Гловін, В. Лісовий, О. Рогозіна, М. Фалько та ін. Важливими для нашого дослідження є праці з проблем формування

особистості майбутніх учителів засобами проектної діяльності М. Елькін, М. Пелагейченко, І. Шапошнікова та ін.

Зазначимо, що розробка системи формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі проектної діяльності передбачає побудову моделі виучуваного об'єкта. Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що методологічною, науково-теоретичною основою моделювання є ідеї й положення теорії систем, структурно-функціонального аналізу, загальної теорії управління, на підґрунті яких базуються всі підходи до побудови моделей різних видів, зокрема таких, як модель формування вмінь майбутніх фахівців.

*Метою статті* є теоретичне обґрунтування інструментальної логічно побудованої моделі формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи в процесі проектної діяльності.

Слід зазначити, що питання моделювання є предметом наукових досліджень філософів та педагогів Г. Балла, Н. Кузьміної, В. Мадзігона, В. Пікельної, О. Смирнової, Г. Суходольського, В. Штофа та ін.

До поняття “модель” у науково-педагогічній літературі існують різні підходи. Так, у словнику іншомовних слів подано таке визначення: “модель (франц. *modèle*, від лат. *modulus* – міра) – зразок, примірник чого-небудь; тип, марка, зразок конструкції; схема для пояснення якогось явища або процесу [6, с. 443]. У широкому розумінні моделювання дозволяє глибоко пізнати сутність об'єкта дослідження.

У доробку В. Штофа дефініція “модель” визначається як уявна або матеріально реалізована система, що в процесі відображення або відтворення об'єкта дослідження може замінити його таким чином, що її вивчення розкриває нам нову інформацію про цей об'єкт [8, с. 52].

Питання моделювання знайшли своє відображення у працях Г. Суходольського. На його думку, моделювання – це процес створення ієрархії моделей, у яких реально існуюча система моделюється в різних аспектах і різними засобами [7, с. 120]. Зауважимо, що метод моделювання доцільно використовувати на всіх етапах наукового дослідження, оскільки він дозволяє звести вивчення від складного до простого, незнайомого до знайомого.

Так, в енциклопедії з педагогіки за редакцією Є. Рапацевича подано таке тлумачення: “модель – це система об'єктів або знаків, що відтворює деякі суттєві властивості системи оригіналу; вона є узагальненим відображенням об'єкта, результатом абстрактного практичного досвіду, а не безпосереднім результатом експерименту” [4, с. 323].

У дослідженні В. Пікельної моделювання визначається як процес і метод пізнання, що забезпечує вивчення деяких загальних закономірностей, оскільки модель дозволяє пояснити накопичені факти навіть тоді, коли ще немає розробленої теорії [5, с. 80–82]. Відповідно до висновків ученої, процесу моделювання притаманний загальний характер, а органами моделі є об'єктивна аналогія та максимальне наближення до відтворення оригіналу. На думку Г. Матушинського та О. Фролова, метод моделювання є інте-

гральним, оскільки дозволяє поєднати емпіричне та теоретичне в дослідженні. Отже, можливим є одночасне вивчення педагогічних об'єктів та розробка логічних конструкцій, наукових абстракцій [3]. За Г. Баллом, моделі поділяються на первинні й вторинні. Таке розуміння важливе для сучасних педагогічних досліджень, оскільки має місце попереднє проектування навчально-виховного процесу з подальшим відтворенням проекту [1, с. 15].

Таким чином, аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми моделювання свідчить про необхідність існування певних компонентів для існування моделі, а саме: мети моделювання, об'єкта моделювання, безпосередньо моделі та ознак, які мають бути притаманні означеній моделі залежно від її об'єкта.

Спираючись на дані, отримані на етапі констатації та аналізу наявного стану дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи, був організований та апробований формувальний етап експерименту (базою дослідження виступив Бердянський державний педагогічний університет, 165 студентів II–III курсів Інституту початкової освіти та практичної психології).

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, матеріалів констатувального експерименту та власного практичного досвіду нами було визначено шляхи підвищення ефективності формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи в процесі проектної діяльності, а саме:

- здійснення проектної діяльності в умовах психологічного комфорту та інтелектуальної співтворчості викладачів і студентів;
- впровадження у вищих педагогічних навчальних закладах моделі формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи в процесі проектної діяльності;
- методичне забезпечення реалізації дослідницького потенціалу майбутніх учителів школи першого ступеня.

У процесі експериментальної роботи були поставлені такі завдання: розробка, теоретичне обґрунтування моделі формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи в процесі проектної діяльності, реалізація її на практиці; створення навчальної програми та методичних рекомендацій для майбутніх учителів початкової школи щодо формування дослідницьких умінь у процесі проектної діяльності.

У рамках нашого дослідження передбачалося функціонування інструментальної моделі формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи в процесі проектної діяльності (див. рис.). Метою моделювання є розробка моделі, що забезпечуватиме підвищення ефективності означеного процесу, співвіднесення його з вимогами суспільства.

Під моделлю формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи ми розуміємо опис та теоретичне обґрунтування структурних компонентів цього процесу. Розробка моделі передбачала врахування системи формування дослідницьких умінь означених умінь, яка складається з низки компонентів: мотиваційного – створення позитивного ставлення до проектної діяльності, потреби в самореалізації як вчителя-дослідника; зміс-

тового – опанування методологією й методами проектної дослідницької діяльності майбутніми вчителями початкової школи; операційного – визначення сформованості дослідницьких умінь. Слід зазначити, що взаємодія означених компонентів у навчально-виховному процесі педагогічного вищого закладу освіти забезпечує постійний та послідовний вплив на студентів взаємопов’язаних, взаємодоповнюваних форм і методів роботи.



Рис. Інструментальна модель формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі проектної діяльності

Модель формування дослідницьких умінь у процесі проектної діяльності складається з трьох блоків: теоретичного (соціальне замовлення суспільства, мета дослідження, принципи організації процесу формування дослідницьких умінь), операційного (етапи формування дослідницьких умінь, рівні дослідницьких умінь, методи, форми та засоби формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи) та оцінно-результативного (прогнозований результат, критерії й показники сформованості дослідницьких умінь).

Основу розробки моделі становлять такі принципи: науковості, системності, взаємодії, комфортності, освітньої рефлексії, міжпредметності.

Принцип науковості передбачає, що студенти засвоюють зміст освіти відповідно до досягнень науки в певній галузі знань. Реалізація означеного принципу має на меті залучення майбутніх учителів до наукових пошуків, стимулювання інтересу до пошукових видів діяльності, що є основою формування дослідницьких умінь.

Цілісний вплив елементів системи на майбутніх учителів початкової школи забезпечує принцип системності. Основною умовою такого впливу є взаємозалежність усіх компонентів розробленої системи, що передбачає обов'язкове досягнення прогнозованого результату.

Відповідно до принципу взаємодії необхідним є забезпечити продуктивність взаємної діяльності всіх учасників навчально-виховного процесу у ВНЗ. Такі можливості найкраще розкриває проектна діяльність.

Принцип комфортності забезпечує комфортні умови навчання, за яких студенти працюють в атмосфері інтелектуальної співтворчості, емоційної рівноваги.

Вимогами принципу освітньої рефлексії є осмислення процесу навчання та його результативності, аналіз власних психічних процесів, способів розумової діяльності, здійснення корекції власного способу пізнавальної діяльності. Усі форми рефлексії, зокрема графічна, дають змогу отримати викладачу додаткову інформацію про інтерес студента на занятті та відповідно скорегувати власні дії.

Відповідно до принципу міжпредметності, усі дисципліни навчального плану циклу професійно орієнтованої підготовки мають сприяти досягненню мети – формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі проектної діяльності. Такий підхід дасть змогу забезпечити цілісне уявлення студентів про дослідницькі вміння, глибоке осмислення термінів і понять, необхідних для успішного здійснення проектної діяльності. Головними компонентами моделі формування дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи в процесі проектної діяльності вважаємо мету, зміст, принципи форми організації процесу навчання.

**Висновки.** Усі компоненти означеної моделі взаємопов'язані, мають відповідне смислове навантаження та спрямовані на кінцевий результат –

досягнення більш високого рівня сформованості дослідницьких умінь майбутніх учителів початкової школи у процесі проектної діяльності.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження вбачаємо в розробці та впровадженні спецкурсу “Технологія проектування в початковій школі”, який дасть змогу сформуванню цілісного уявлення про проектну діяльність, розвивати дослідницькі уміння у процесі виконання та розробки проектів.

### **Література**

1. Балл Г.А. Теория учебных задач. Психолого-педагогический аспект. – М.: Педагогика. 1990. – 194 с.
2. Державна національна програма “Освіта (“Україна XXI століття”)”. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=896-93-%EF>.
3. Матушинский Г.У., Фролов А.Г. Проектирование моделей подготовки к профессиональной деятельности преподавателей высшей школы / Г.У. Матушинский, А.Г. Фролов // Educational Technology and Society. – 2000. – №3 (4). – p.183–192
4. Педагогика: Большая современная энциклопедия [сост. Е.С. Рапацевич]. – Мн.: “Современное слово”, 2005. – С. 323.
5. Пікельна В.С. Нова модель управління школою / В. С. Пікельна // Рідна школа. – 1992. – № 11–12. – С. 80–82.
6. Словник іншомовних слів / [за ред. О.С. Мельничука]. – К.: УРЕ, 1974. – 775 с.
7. Суходольский Г.В. Математические методы в психологии / Г.В. Суходольский. – Х: Гуманитарный центр, 2004. – 284 с.
8. Штоф В.А. Моделирование и философия / В.А. Штоф. – М., 1986. – 269 с.

ТАРАН І.В.

## **СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ “ГНУЧКІСТЬ” В ОСВІТІ**

У сучасних умовах в суспільстві існує потреба в освічених індивідах, здатних до світоглядного вибору й компетентної професійної дії, зумовила появу нових цілей і цінностей в освіті. Одним з провідних напрямів сучасної освіти стає виховання особи, здатної до саморозвитку, самостійного й відповідального прийняття рішень, діяти адекватно ситуації і власним моральним принципам. Система вищої освіти висуває особливі вимоги до особистості й діяльності педагога, що спрямована підготувати фахівців високого рівня, здатних у подальшому до професійного самовдосконалення, інноваційного перетворення навчально-виховного процесу в початковій школі.

Сучасний учитель початкових класів повинен бути не тільки носієм знань, а й уміти їх застосовувати в нестандартних, нетипових ситуаціях у професійній діяльності. Від якості знань, які надає вища школа студентам, залежить, наскільки успішно майбутні фахівці зможуть застосову-